

КАПІТАЛ З АГАРОДА

(Заканчэнне.)

Пачатак на 1-й стар.

Здавалася б, элементарныя рэчы, аднак заняткі атрымаліся захапляльнымі. «Сем'і» яшчэ доўга пасля абмяркоўвалі бюджэт...

— Праект ствараўся для жанчын, якія хацелі б паспрабаваць дадатковы заробак для сябе і сям'і або сёння не маюць працы і хацелі б стаць самазанятымі ў сельскай гаспадарцы. Ім пакажуць, якія магчымасці ёсць для развіцця прадпрымальніцтва і які вопыт яны могуць перанесці ў свой раён. Пасля яны змогуць перадаць

больш таннай, як і ацяпленне цяпліц дрэвамі, хаця тут ёсць газ. Чым больш жанчын скааперуюць свае намаганні, тым больш шанцаў, што гэты сацыяльны праект стане бізнесам.

Сапраўды, каля кожнага дома навалены бярвёны — вёска рыхтуецца да пасяўной. Гэта пацвердзіла і **Наталля АНДРЭЙКАВЕЦ**, агародніца з 18-гадовым стажам з вёскі **Высокае**, да якой мы завіталі найперш:

— З 20 студзеня я ўжо высейваю насенне на расаду і месяц трымаю яе ў хаце. Адпачынаю

ліў. У другім парніку летась раслі памідоры. Іх, ужо высахлыя, пакінулі да вясны, каб лягчэй было выцягваць карэнне.

А ў расадніцы — памяшканні, дзе даходзіць да кандыцыі прарошчаная культура, пад вялізнымі сталамі складзены спецыяльныя печы, каб тэмпературу падтрымліваць: напачатку 27—28 градусаў, пасля — 23. Калі холадна, то трэба паліць кожныя дзве гадзіны. Многія тут жа нагінаюцца, мацаюць, каб зразумець, як гэта зроблена. Неўзабаве на гэтых стэлажах з'явіцца каля шасці тысяч каліў агуркоў, якія адправяцца ў цяпліцу ўжо як завітнеюць — у канцы лютага.

Выкарыстоўвае Наталля толькі галандскія сарты агуркоў і раіць не баяцца самастойна збіраць насенне таматаў. Кажы, што «бруднымі» сотка прыносіць да тысячы «агурковых» долараў. Агароднікі вельмі залежаць ад надвор'я і імкнуцца вырашціць раннюю прадукцыю, бо з яе большы прыбытак.

— Не ўтойвайце адно ад аднаго, што ў вас адбываецца. Нешта не атрымалася — кажыце. Штосьці ўрадзіла — паказвайце. Гэта вельмі важна. І я заўжды ўсё запісваю: колькі пасадзіла, што вырасла, пачым прадала, каб зразумець, ці рэнтабельна я спрацавала, — раіць Наталля будучым прадпрымальнікам. — У нас 100 двароў і 500 жыхароў, і, можа, толькі 10% людзей не займаюцца вырошчваннем агародніны на продаж.

КАЛІ ЎЛЕЗ У ДУГУ — НЕ КАЖЫ НЕ МАГУ

Праз два-тры тыдні будзе накрываць плёнкай сваю цяпліцу памерам 2,8 соткі **Сяргей СЕНЬ**, які вядзе ўласную падсобную гаспадарку ў вёсцы **Белавуша**. Да яго мы завіталі, каб паслухаць, як можна зарабляць на капусце і бульбе.

Цяпліцу пад сваю расаду Сяргея награве трыма «буржуйкамі».

Духмяная вітамінная прыгажосць прадаецца ўвесь год і можа даляжаць да вясны.

На дрывы ідзе да тысячы долараў. А на паліў гектара раслін — да трох тысяч тон вады, адсюль і ўраджайнасць. Як толькі расада капусты адпраўляецца на поле, у цяпліцу саджаюць агуркі.

1-1,5 гектары ранняй капусты, столькі ж ранняй бульбы, 1-2 гектары цыбулі, 30 сотак буракоў — гэта прыкладная гаспадарка прадпрымальніка. Летась ён прадаў з яе каля 300 тон прадукцыі. Усе плошчы апрацоўвае некалькі сем'яў.

«Як узяўся за гуж, не кажы, што спіна баліць», — раіць патэнцыйным бізнес-лэдзі Сяргей СЕНЬ, прадпрымальнік з вёскі **Белавуша**.

Сяргей з жонкай і двума сынамі, цесць з цешчай і швагер з жонкай і дзецьмі.

— Цешча ўжо не працуе ў полі, аднак, калі б мы ні вярнуліся дадому, нас чакае накрыты стол або яна збірае торбы з гарачай ежай, а нехта падскочыць і забярэ. Даходы дзелім згодна з тым, колькі сродкаў кожны з нас уклаў на пачатку справы. Без звышнатуральнай дакументацыі.

8—15 сакавіка Сяргей выкладае бульбу на прарошчванне. А саджаць яе ў глебу, кажы, трэба, як глеба паслее. Гэта калі грудзі кінеш на зямлю, і яна рассыплецца на кавалачкі.

Калі Сяргей пералічвае сарты бульбы, якія вырошчвае, прысутныя старанна запісваюць і нават просяць гаварыць павольней, каб паспець.

Буйную бульбу ён рэалізуе па добрай цане, а дробную — за капейкі людзям на корм скаціне прадае.

— А як вы змагаецеся з жукамі? — цікавіцца ў гаспадары.

— Звычайна атрутай. У нас іх процыма, не паспее бульба вылезці, а на ёй ужо каля 20 сядзяць. Гэта ў вас там халадней, на Аршаншчыне, дык іх менш. Я з сабой абавязкова на развод вазьму, як прыеду вам дапамагаць, — смяецца Сяргей.

Цяпер гаспадар апрацоўвае чатыры гектары зямлі, аднак кажы, што, калі б была магчымасць, рабіў бы і на 20. І раіць: «Як узяўся за гуж, не кажы, што спіна баліць».

БЕЛАЯ ЗАЙЗДРАСЦЬ І КААПЕРАЦЫЯ

Сталінскі край — тэрыторыя цяпліц. На прыватных участках

асноўная не ўродзіць, — расказвае **Віктар ВЕЛЯСНІЦКІ**, дырэктар **Сталінскага цэнтра сельскага развіцця**. — Да таго ж аграбізнес цягне за сабой стварэнне іншых паслуг. Напрыклад, праз вялікую колькасць плёнкі з цяпліц, якую мяняюць, мы стварылі невялічкае прадпрыемства па яе перапрацоўцы. Адкрыліся арганізацыі па пабудове цяпліц, па продажы інвентару і рамонце сельгастэхнікі.

Ён раскажаў, як цэнтр працуе з людзьмі: робіць аналіз глебы і праводзіць тэсты, каб пабачыць, як паводзіць сябе расліны падчас росту, арганізуе сумесныя закупкі насення, плёнкі і іншых сродкаў. Раствлумачыў, чым небяспечнае невыкананне правіл. Як пара слоў агранома могуць выратаваць сезон лепш, чым разумныя кнігі...

— Кансультант можа дапамагчы вам арганізаваць працу, а не раскажаць, што рабіць, каб разбагацець, — упэўнены дырэктар. — Зайздрасць да суседа павінна быць белаю, каб можна было разам займацца аграбізнесам.

З ПРАБІРАК НА ГРАДЫ

На трэці дзень удзельнікі праекта наведвалі лабараторыю мікракланальнага размнажэння раслін ААТ «Агра-Моталь» у Іванаўскім раёне.

Тут займаюцца ажынамі, бржмелем, дэкаратывнымі раслінамі. З вочка бульбы вычляняюць мержыстэму, якая відаць толькі пад мікраскопам, і з яе ў прабірках вырошчваюць парасткі бульбы, з якой пасля ў цяпліцах атрымліваюць міні-клубні для элітнага насення.

Чатырохузроўневая цяпліца, што з'явілася ў гаспадарцы летась, пачынае работу ў два цыклы: у красавіку і жніўні.

— У ёй аўтаматычна падтрымліваецца мікраклімат. І мы можам атрымаць тут стапрацэнтна бязвірусныя міні-клубні і ягадныя расліны, — кажы **Наталля БАЛЮК**, начальнік комплексу. — У прабірках у нас расце не толькі бульба, але і ружы, рададэндроны. З пупышак адной расліны, напрыклад, можна атрымаць да 15 кустоў кветак.

Завіталі мы і ў сховішчы для агародніны і садавіны, дзе пабачылі лініі па сартаванні і ўпакоўцы бульбы і капусты. Убачылі, як бульбу аўтаматычна мыюць перад рэалізацыяй.

Паглядзелі, як чысцяць бульбу, моркву, цыбулю, якія тут жа вакуумуюцца і пад заказ адпраўляюцца на прадпрыемствы. Пакаштавалі яблыкаў і яшчэ больш натхніліся ідэяй уласнага бізнесу на зямлі. Тым больш што «Прадпрымальнае землеўласніцтва» — праект, разлічаны на ўвесь год. І гэтая трохдзённая экскурсія — толькі адукацыйная частка, пасля якой пачнецца практыка.

Ірына СІДАРОК.
Фота Андрэя САЗОНАВА.

У руках Наталлі **БАЛЮК**, начальніцы комплексу ААТ «Агра-Моталь», прабірка з малюсенькімі парасткамі бульбы.

іншым, што пабачылі, падзяліцца сваім досведам, раскажаць, што ўмеюць, — лічыць **Юлія КАПЦЭ-ВІЧ**, каардынатар праектаў **Беларускага дзіцячага фонду**, без якога, па сутнасці, праект «Прадпрымальнае землеўласніцтва» не адбыўся б.

На працягу ўсяго сезона — ад моманту вырошчвання расады да збору і рэалізацыі ўраджаю — прадпрымальніц будуць суправаджаць эксперты, якія падкажуць, як рабіць найлепш. У ліку іншых і **Настасся ЛЫСЕНКА**, дырэктар цэнтра падтрымкі прадпрымальніцтва (бізнес-інкубатора) у горадзе **Барань**, што ў Аршанскім раёне:

— Каб праект спрацаваў, трэба, каб людзі, якія пачнуць сваю справу, жылі недалёка адзін ад аднаго. Гэта і лагістыка — каб фура з мінімальнымі затратамі прыехала і забрала вырашчаную прадукцыю. Паралельна мы плануем стварыць цэх па перапрацоўцы прадукцыі. Закупіцца сушылкамі, маразілкамі і, магчыма, стварыць лінію па кансервацыі тавараў. Гэта будзе нешта накшталт сельскага бізнес-інкубатора, дзе можна перарабіць сваю прадукцыю самастойна або даручыць гэта спецыялістам.

ЦЯПЛІЦА НА «ВЯСЕЛЬНЫЯ» ГРОШЫ

На другі дзень патэнцыйныя аграбізнесвумен рушылі знаёміцца з вопытнымі агароднікамі **Сталінскага раёна**. Праезджаючы праз агурковую сталіцу Беларусі — вёску **Альшаны**, не пераставалі дзівіцца, што ўся яна стаіць на цяпліцах. Здаецца, і дамоў за імі не відаць.

— Гэта ўжо цэлыя вёскі, калгас на ўчастку, — тлумачыць **Рыма ЕПУР**, выканаўчы дырэктар праекта. — У іх агульныя сховішчы для прадукцыі, куды можа ўехаць фура. Гэта робіць вытворчасць

у нас толькі напруэдадні Новага года. Пасля Вадохрышча зноў у працу. Бывала, што і па дзве-тры гадзіны спім у сезон.

Наталля з мужам выходзяць трох сыноў. Галава сям'і пры гэтым працуе ў сельпо. Жанчына па адукацыі таваравед, аднак пакінула працу, каб заняцца справай на зямлі.

— Мне гэта падабаецца, да таго ж так я зарабляю больш. Першую цяпліцу збудавалі на тыя грошы, што падарылі нам на вяселле. Цяпер яна равесніца старэйшага сына, — раскажае Наталля і раіць: — Не бойцеся ставіць драўляныя канструкцыі, гэта не на год ці два. З часам можна і падрамантаваць. Гэта прасцей, чым набываць дарагі металапрофіль.

У закрытым грунце ў гаспадыні 20 сотак зямлі пад агуркі, таматы, перцы. Каля двух гектараў пад капусту, бульбу, буракі. Вырошчваюць і часнок, і цыбулю.

— За сезон стараемся на месцы, дзе былі, скажам, ранняя морква і капуста, пасадзіць на другі сезаварот брокалі, пекінскую і цвятную капусту.

На вуліцы мароз, але многія ўдзельніцы праекта стаяць з бланкетамі і старанна канспектуюць, што ім кажуць. Многія запісваюць каштоўныя парады на тэлефон, фатаграфуюць, як што зроблена, і задаюць безліч пытанняў.

Цікавіцца, напрыклад, ураджайнасцю агуркоў і сезаваротам у цяпліцы.

— Найлепшы вынік — тона з соткі, — адказвае Наталля. — А каб збудавалі цяпліцу, на сотку неабходна 1000 рублёў.

«АГУРКОВЫЯ» ДОЛАРЫ

Цяпліцы ўраджаюць сваімі памерамі і ўладкаванасцю. Спачатку Наталля палівала культуры са шланга. Цяпер тут кропельны па-